

виборче та інше законодавство, зміст якого має очевидне політичне забарвлення, залишається нині недосконалим і до того ж нестабільним, а судова практика нерідко суперечливою, рішення вищих судових інстанцій по конкретних справах такого роду набувають особливого значення.

Чалик Вадим Романович,
студент юридичного факультету
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Талдикін О.В.
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ

На сьогодні відбуваються зміни в усіх сферах життєдіяльності суспільства, виникають нові і трансформуються вже складені суспільні відносини. Все це так чи інакше впливає на життя громадян і діяльність держави, а перед державою ще й постають нові проблеми та завдання. Зокрема сучасна держава повинна швидко реагувати і вирішувати постійно виникаючі проблеми суспільства, відповідно до них ставити нові цілі і задачі. Одним із найважливіших питань є проблема поведінки у сфері права, поведінки, що впливає на економічні, політичні, соціальні відносини, від якої залежить те, як взагалі буде функціонувати суспільство. Зловживання правом є соціально шкідливим явищем, специфічною формою правового нігілізму. Саме тому зловживання правом повинно бути об'єктом особливої уваги правознавців.

Метою цієї статті є розкриття правової природи зловживання правом, дослідження проблеми зловживання правом, попередження та уникнення цього явища в суспільстві.

Проблема зловживання правом відома з часів римського права [1, с. 9], адже вже римські юристи фіксували випадки реалізації суб'єктивного права не заради задоволення законних інтересів уповноваженої особи, а виключно з метою заподіяння шкоди зобов'язаній особі. Така реалізація права визнавалася не лише недобросовісною, а й злісною. Так, зловживання правом – це заподіяння зла за допомогою права [2, с. 24].

Зловживання правом є багатоаспектною, складною категорією, і однозначного розуміння її суті в науковій літературі немає [3, с. 27].

На сьогодні серед науковців немає єдності думок щодо розуміння дефініції зловживання правом.

Загалом існує декілька підходів до характеристики зловживання правом, основними з-поміж яких є такі: 1) заперечення самого поняття «зловживання правом», оскільки правомочність здійснювати право на заподіяння шкоди іншим особам не входить до змісту суб'єктивного права, а тому здійснення права не може бути протиправним; 2) визнання необхідності законодавчого закріплення та доктринального обґрунтування «зловживання правом» [2, с. 24].

Зловживання правами (обов'язками) слід розглядати, з одного боку, як особливий вид неправомірної поведінки (відмінний від правопорушень), під час якої суб'єкт правових відносин, реалізуючи свої законні права та обов'язки в межах, встановлених законом, заподіює шкоду іншим суб'єктам, діючи при цьому формально правомірно, з іншого боку – діяння, яке містить усі елементи юридичного складу конкретних злочинів, деліктів, проступків тощо, а значить, виступає конкретним видом правопорушення [4, с. 560].

Подолання проявів зловживання правом та створення умов для підвищення рівня правової культури населення, активної й свідомої участі громадян у здійсненні реформи є сьогодні першочерговим завданням суспільства і держави на шляху розбудови в Україні правової держави. Слід погодитися з професором М. П. Требіним, що «правова свідомість громадян українського суспільства знаходиться ще у стадії зачатків її формування як демократичної правової свідомості. Націленість на розбудову демократичного суспільства, правової держави ще не є гарантією досягнення проголошених цілей. Особистість у демократичному суспільстві більше покладається на власні сили і можливості, держава розглядається як «арбітр», що суворо охороняє індивідуальну свободу, безпеку, власність своїх громадян і діє у відповідності з вимогами права» [5, с. 59].

Недосконалість і суперечливість вітчизняного законодавства негативно позначається на роботі всіх гілок влади, значно ускладнює вирішення завдань, що стоять перед ними, суттєво знижує здатність правових актів ефективно урегульовувати суспільні правовідносини, послаблює режим законності, негативно впливає на рівень правопорядку в країні, заважає реалізації прав і свобод людини, знижує авторитет закону серед громадян, що, у свою чергу, призводить до нігілістичних настроїв.

Важливо підкреслити, що недосконалість законодавства сприяє зловживанню правами. Суперечливість законодавства стає своєрідним каталізатором, що спонукає і підштовхує індивіда з нестійкою правовою свідомістю до вчинення зловживань. З цього приводу О. Я. Рогач зазначає, що в Україні необхідна науково обґрунтована концепція обов'язків, своєрідний Кодекс обов'язків, у якому повинні бути закріплені основні обов'язки людини й громадянина, а також держави [6, с. 330].

Зловживання правом завжди було і дотепер залишається невід'ємним атрибутом функціонування права. Однак у той же час інститут зловживання правом є відносно новим для законодавства України та недостатньо розробленим для сучасної вітчизняної юридичної науки, наслідком чого є численні розбіжності у поглядах вчених щодо правової природи, сутності поняття «зловживання правом». Між тим уже нагальною стала потреба у нормативному визначенні терміна «зловживання правом», що зумовлюється передусім потребами практики правозастосування, адже необхідною передумовою ефективної боротьби зі зловживанням правом є його наукові дослідження з подальшим впровадженням їх результатів у правотворчу, правореалізаційну та правозастосовну практику права [2, с. 34].

Отже, проблема зловживання правом ще тривалий час буде актуальною,

а її дослідження безпосередньо впливає з конституційного проголошення України демократичною правовою державою. Зловживання правом є явищем негативним, яке не сприяє розбудові Української держави. Воно завжди має негативні наслідки для суспільства, які можуть бути руйнівними як для суспільства, так і для держави.

1. Брюхно О. В., Отроднова О. О. Зловживання правом як особливий різновид поведінки. *Право і суспільство*. 2015. № 5(3). С. 9–13.
2. Резнікова В. В. Зловживання правом: поняття та ознаки. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1. С. 23–35.
3. Тихомиров Д. О., Харченко Н. П. Зловживання правом як відхилення від правомірної поведінки. *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Серія : Право*. 2016. Вип. 38(1). С. 26–29.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т. За ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. 5-те вид., перероб. і доп. Київ: Юрінком Інтер, 2013. Т. 1. 832 с.
5. Требін М. П. Правова свідомість громадян України: стан та види деформації. *Вісник Харківськ. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2004. Вип. 23. С. 59–62.
6. Рогач О. Я. Зловживання правом: теоретико-правове дослідження. Ужгород: Ліра, 2011. 368 с.

Чанцева Тетяна Петрівна,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – д.ф.н., доцент Скиба Е.К.
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

«СПОРІДНЕНІСТЬ» ЯК ГОЛОВНА ІДЕЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Сучасне українське суспільство знаходиться у стані визначення свого шляху розвитку та самоідентифікації. Пошуки власної ідентичності неможливі без урахування духовних джерел, ідейно-філософських витоків, на яких ґрунтується національна самосвідомість. Здійснення модернізації суспільства і реформування правової системи на засадах прав і свобод людини потребує визначення ціннісних орієнтирів, узгоджених з особливостями національного філософського світогляду й обумовленого ним обґрунтування права. Це питання має величезне практичне значення, адже реформування правової системи повинне здійснюватися на універсальних цивілізаційних засадах права, враховуючи в той же час національну культурну й філософсько-правову традицію. Правові цінності мають бути не просто запозичені, а й пережиті. Тому звернення до філософської спадщини одного з найвидатніших українських мислителів, що віддав своє життя пошуку й розробці світоглядно-моральних основ духовного прогресу, сьогодні є вкрай своєчасним. Аналіз наукових джерел і публікацій свідчить, що, незважаючи на досить велику кількість наукових доробок з аналізу філософської спадщини Г. Сковороди, саме аспект